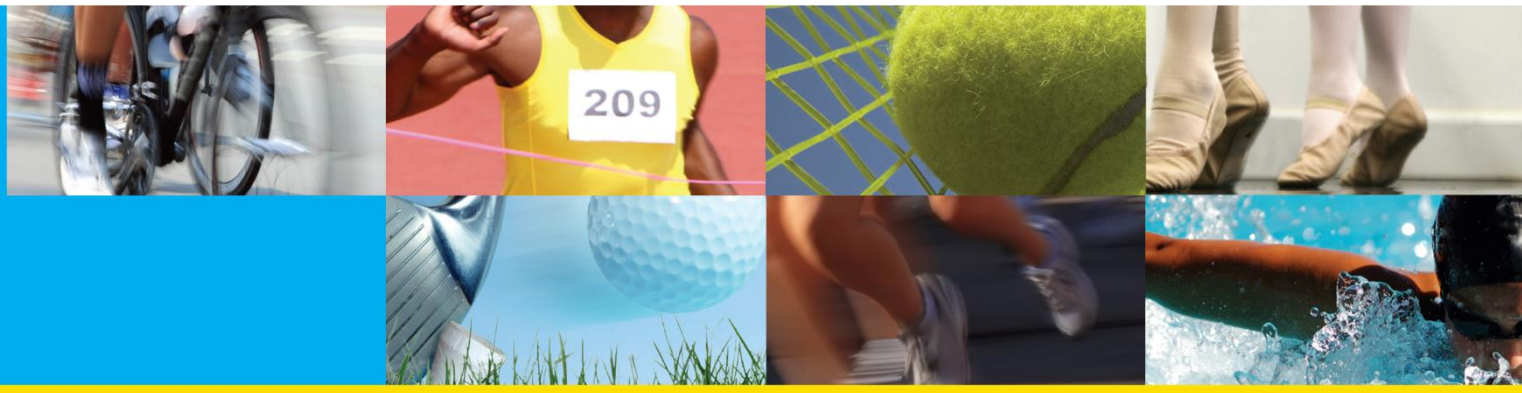
mulier instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg

Onderzoek naar de huidige en toekomstige sportdeelname en accommodatiegebruik in de provincie Limburg (2016)

Remko van den Dool
Remco Hoekman

Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg 2016

Onderzoek naar de huidige en toekomstige sportdeelname en accommodatiegebruik in de provincie Limburg (2016)

in opdracht van de provincie Limburg

Remko van den Dool
Remco Hoekman

© Mulier Instituut
Utrecht, februari 2017

Mulier *Instituut*
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Samenvatting **7**

1. Inleiding **11**
1.1 Aanleiding 11
1.2 Doel en opzet 12
1.3 Leeswijzer 13

2. Sportdeelname **15**
2.1 Sportdeelname 15
2.2 Sportprofielen 19
2.3 Sporttakken 21
2.4 Accommodatiegebruik 23

3. Verwachting sportdeelname en accommodatiegebruik **25**

4. Slotbeschouwing **29**
4.1 Monitoren van sportdeelname en accommodatiegebruik 29
4.2 Beleidsimplicaties 30

Literatuur **35**

Samenvatting

De provincie Limburg heeft als doelstelling om de sportparticipatie te verhogen. Ten behoeve van de beleidsevaluatie is inzage in de sportdeelname en in het huidige en toekomstige gebruik van sportaccommodaties in Limburg gewenst. Om die reden heeft de provincie Limburg het Mulier Instituut gevraagd om jaarlijks te monitoren hoe de sportdeelname en het accommodatiegebruik van de bevolking van Limburg zich ontwikkelt en inzicht te geven in de beleidsimplicaties van eventuele ontwikkelingen. Eind 2013 verscheen in opdracht van de provincie Limburg het eerste rapport 'Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg' (Van der Werff et al., 2013). De voorliggende publicatie is het vierde rapport. Voor de eerdere rapportages in 2013, 2014 en 2015 gebruikten we cijfers uit het onderzoek 'Ongevallen en Bewegen in Nederland' (OBiN). Dit onderzoek is echter eind 2014 gestopt, waardoor voor het huidige rapport en voor toekomstige rapporten een beroep moet worden gedaan op andere databronnen. De zoektocht naar nieuwe databronnen heeft geleid naar diverse onderzoeken van het CBS die de komende jaren beschikbaar blijven. De belangrijkste bron is vanaf 2001 beschikbaar en biedt hiermee ook de mogelijkheid om trendinformatie te presenteren. In tegenstelling tot OBiN zijn kinderen tot 12 jaar niet in de beschikbare metingen vertegenwoordigd (vanaf de dataverzameling van 2016 wel). Daarnaast gaan deze bronnen van CBS overwegend uit van de wekelijkse sportdeelname. Hierdoor ligt in deze rapportage de nadruk meer op wekelijkse sportdeelname en minder op de maandelijkse sportdeelname, zoals in de vorige publicaties op basis van OBiN het geval was. De aandacht voor sportaccommodaties is daarnaast beperkter in de huidige rapportage omdat de accommodatievragen in de bestaande bronnen minder uitgebreid zijn als in OBiN het geval was en niet in alle gevallen voldoende waarnemingen kennen om specifieke uitsplitsingen te maken voor de provincie Limburg. De belangrijkste (CBS)bron is vanaf 2001 beschikbaar en zal dat ook de komende jaren blijven. Net als in de vorige rapporten gebruiken we de cijfers van de bevolkingsprognose voor Limburg (Progneff 2015, Etil) om de sportdeelname en het accommodatiegebruik in de toekomst te schatten. Waar mogelijk beschrijven we de verschillen naar regio in Limburg.

Sportdeelname in Limburg

- De wekelijkse sportdeelname in Limburg van 12- tot en met 79-jarigen ligt marginaal onder het landelijke niveau (53% vs. 55% in 2014/2015). In Limburg is sprake van enige groei over de periode 2001-2015. De regio's Parkstad en Westelijke Mijnstreek blijven wat achter;
- Gemiddeld besteden de (wekelijkse) sporters 3,1 uur aan sportdeelname in een week. Dat is ongeveer gelijk aan de landelijke sportduur. Als we de jaarlijkse sportfrequentie bekijken, dan valt op dat in Limburg 38 procent van de mensen niet aan sport deelneemt tegen 33 procent in Nederland als geheel. Dit verschil heeft slechts ten dele met de leeftijdsverdeling/vergrijzing in Limburg van doen. Daarvoor gecorrigeerd neemt 37% in Limburg gedurende een jaar niet aan sport deel;
- In Limburg zijn iets minder mensen lid van een sportvereniging (21%) in vergelijking met de landelijke situatie (23%). Het percentage met een abonnement op een fitnesscentrum of een zwembad ligt ook iets lager (21% Limburg en 23% landelijk).

Profiel sportdeelnemers Limburg

- De sportdeelname naar leeftijd, opleiding, geslacht en gewicht is voor Limburg globaal vergelijkbaar met Nederland als geheel. Minder (wekelijkse) sportdeelname is er voor de leeftijdsgroep 35 tot 49 jaar, middelbaar opgeleiden en mensen met overgewicht. In het algemeen verschilt de sportdeelname sterk naar leeftijd (jong veel meer dan oud), opleiding

(hoger opgeleid veel vaker dan lager opgeleid) en gewicht (overgewicht veel minder vaak dan normaal gewicht);
- Opvallend is de afname van de deelname van de jeugd in de afgelopen tien jaar. Een toename van de sportdeelname zien we bij de leeftijdsgroep 65-79-jarigen en hoger opgeleiden.

Profiel sporttakken Limburg

- Het profiel naar door sporters beoefende sporttakken verschilt weinig tussen Limburg en Nederland als geheel. De meest beoefende sporten (op wekelijkse basis) zijn in Limburg (2014/2015): fitness (40%), hardlopen (20%), voetbal (12%), wandelsport (10%), tennis (8%) en zwemmen (7%). Door sporttakken te groeperen zien we dat fitness/dansen/gymnastiek met 48 procent het populairst is. 42 procent beoefent zogenaamde duursporten, 18 procent doet aan teamsporten en 12 procent doet aan racketsporten. Naar regio zijn de verschillen beperkt.

Accommodatiegebruik Limburg

- Het gebruik van accommodaties door 16- tot en met 79-jarigen hangt sterk samen met de beoefende sporten. De openbare ruimte is de belangrijkste plaats om in Limburg te sporten (circa de helft), gevolgd door fitnesscentra, sporthallen en zwembaden. Sportvelden en overige accommodaties worden minder gebruikt (rond 17%). In Nederland als geheel wijkt het gebruik niet sterk af.

Verwachtingen sport 2030

- Door de vergrijzing zal de bevolkingsomvang in Limburg in 2030 van 10- tot en met 79-jarigen met 8 procent afnemen. Het aantal sporters neemt met een tiende af, uitgaande van de huidige sportdeelname. In de toekomst neemt de sportdeelname als percentage van de bevolking ook enigszins af, maar uitgaande dat toekomstige cohorten ouderen vaker aan sport deelnemen (zijn o.a. hoger opgeleid) verwachten we dat dit percentage met elke nieuwe generatie zal toenemen;
- De verwachting is dat de behoefte aan de meeste typen sportaccommodaties ook met ongeveer een tiende zal afnemen. Hoewel we aannemen dat het percentage sporters mogelijk minder sterk zal krimpen, is dat voor de (gemeentelijke) accommodaties minder relevant aangezien de recente groei vooral in fitness en hardlopen zit (minder sterk beroep op gemeentelijke voorzieningen).

Beleidsimplicaties

- De daling van de sportdeelname van jongeren in de afgelopen tien jaar, vraagt om extra beleidsmatige aandacht voor deze doelgroep. Hierbij kan gedacht worden aan het verhogen van de flexibiliteit van het sportaanbod, zoals eenvoudige mogelijkheden tot het huren van sportaccommodaties per uur door bijvoorbeeld kleine (vrienden)groepen. Dit sluit mogelijk beter aan bij de sportinteresses van deze doelgroep. Daarnaast kan het thema ledenwerving en -behoud van jongeren centraal worden gesteld in de verenigingsondersteuning die lokaal en regionaal aan sportverenigingen wordt aangeboden;
- De huidige generatie ouderen sport in grotere mate dan vorige generaties ouderen. Dat is een positieve ontwikkeling. Deze ontwikkeling vindt vooral plaats buiten de gemeentelijke sportaccommodaties, omdat ouderen overwegend gebruikmaken van de openbare ruimte voor de sportbeoefening. Met nieuw ontwikkeld aanbod, met name afgestemd op de oudere leeftijdsgroepen, kunnen sportverenigingen in de komende jaren een inhaalslag maken. Daarnaast kunnen gemeenten, en in het bijzonder de buurtsportcoaches, inspelen op de

toegenomen sportbeoefening onder ouderen, door ook voor deze doelgroep activiteiten aan te bieden met gebruikmaking van de gemeentelijke sportaccommodaties. Hierop aansluitend is het gewenst om in het sportbeleid nadrukkelijk aandacht te besteden aan de oudere leeftijdsgroepen;

- Het gebruik van gemeentelijke sportaccommodaties staat in Limburg onder druk. Door de krimp en de vergrijzing zal het aantal gebruikers van de gemeentelijke sportaccommodaties in de komende jaren met ongeveer 10 procent afnemen. Dit vraagt om een heroriëntatie op de lokale sportinfrastructuur, waarbij wordt bezien in hoeverre de bestaande sportinfrastructuur aansluit bij de behoeften van de huidige en toekomstige bevolking. Vooral bij renovatievraagstukken dient goed te worden bezien of en in welke vorm de voorziening bestaansrecht heeft. Bij een heroriëntatie op de sportinfrastructuur past ook een beleidsmatige visie op het gebruik en de inzetbaarheid van de openbare ruimte voor sportbeoefening. Ongeveer de helft van de bevolking, en in het bijzonder de oudere leeftijdsgroepen, maakt immers gebruik van de openbare ruimte voor sportbeoefening.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De provincie Limburg zet met haar beleid in op het vergroten van de sportdeelname. Ten behoeve van de beleidsevaluatie is er behoefte aan gegevens over de sportdeelname in de provincie Limburg en de verschillen hierin tussen de vijf provinciale regio's. Het periodiek verzamelen van gegevens maakt het mogelijk om trends te signaleren. Dit sluit aan bij de behoefte en ambitie van de provincie om de resultaten van beleid zichtbaar te maken en waar nodig op nieuwe ontwikkelingen in te spelen.

Het rapport Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg (Van der Werff et al., 2013) dat in december 2013 verscheen, bood voor het eerst inzicht in ontwikkelingen in deze provincie. De voorliggende publicatie is het vierde rapport. Voor 2013, 2014 en 2015 gebruikten we cijfers uit het onderzoek 'Ongevallen en Bewegen in Nederland' (OBiN). OBiN had als voordeel dat het een grootschalig bevolkingsonderzoek was waar alle leeftijdsgroepen in vertegenwoordigd waren, en waaraan specifieke vragen werden gesteld over sportdeelname en accommodatiegebruik. Dit onderzoek is echter eind 2014 gestopt. Daarom is gezocht naar andere bronnen die benut kunnen worden om inzicht te geven in de ontwikkeling van sportdeelname en accommodatiegebruik in de provincie Limburg. Hierbij is specifiek gekeken naar dataverzamelingen die ook de komende jaren gecontinueerd worden, zodat de provincie de ontwikkelingen op deze thema's de komende jaren kan blijven volgen. De voorliggende rapportage met gebruikmaking van de andere bronnen kan dan ook worden beschouwd als startpunt en referentiekader voor toekomstige jaren.

De zoektocht naar nieuwe databronnen heeft geleid naar diverse onderzoeken van het CBS die de komende jaren beschikbaar blijven. De belangrijkste bron is vanaf 2001 beschikbaar en biedt hiermee ook de mogelijkheid om trendinformatie te presenteren. In tegenstelling tot OBiN zijn kinderen tot 12 jaar in de beschikbare metingen niet in het onderzoek vertegenwoordigd (vanaf de dataverzameling van 2016 wel). Daarnaast gaan deze bronnen van CBS overwegend uit van de wekelijkse sportdeelname. Hierdoor ligt in deze rapportage de nadruk meer op wekelijkse sportdeelname en minder op de maandelijkse sportdeelname, zoals in de vorige publicaties op basis van OBiN het geval was. De aandacht voor sportaccommodaties is daarnaast beperkter in de huidige rapportage, omdat de accommodatievragen in de bestaande bronnen minder uitgebreid zijn als in OBiN het geval was en niet in alle gevallen voldoende waarnemingen kennen om specifieke uitsplitsingen te maken voor de provincie Limburg. In het jaar 2017 gaat echter een CBS-onderzoek lopen dat hier informatie over biedt en voldoende van omvang is. Dit onderzoek zal in de zomer van 2018 pas beschikbaar zijn. In de volgende paragraaf geven we een overzicht van de gebruikte bronnen voor dit rapport.

Net als in de vorige rapporten gebruiken we de cijfers van de bevolkingsprognose voor Limburg (Progneff 2015, Etil) om de sportdeelname en het accommodatiegebruik in de toekomst te schatten.

Evenals bij de rapporten van 2013, 2014 en 2015 hebben de provincie Limburg en het Huis voor de Sport Limburg de totstandkoming van het rapport begeleid.

1.2 Doel en opzet

Het doel van het rapport is de sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg en voor zover mogelijk haar vijf regio's in beeld te brengen en deze met de rest van Nederland te vergelijken. Bij de sportdeelname kijken we ook naar kenmerken zoals leeftijd, geslacht en opleiding. Verder besteden we aandacht aan verschillende sporttakken en de duur van de wekelijkse sportdeelname.

Voor dit rapport gebruiken we vier bronnen:

- Het CBS-onderzoek Gezondheidsenquête heeft onder andere informatie over maximaal vier wekelijkse sporten van Nederlanders van 12 jaar en ouder. Het CBS gebruikt de zogenaamde Squash-vragen voor sport en bewegen. De data zijn vanaf 2001 beschikbaar. Gedurende een meetjaar verzamelt het CBS gezondheidsgegevens van circa 10.000 Nederlanders. Een vraag naar sportlidmaatschap is vanaf 2015 opgenomen. In tegenstelling tot OBiN kan op basis van deze bron geen informatie worden verstrekt over de maandelijkse sportdeelname en over het sportgedrag van kinderen tot 12 jaar. Met ingang van de meting van 2016 worden de Squash-vragen ook voor kinderen van vier tot en met elf jaar gesteld (via de ouders), waarmee voor die leeftijdsgroep informatie beschikbaar komt over de wekelijkse sportdeelname. Het Mulier Instituut beschikt over de databestanden, maar juist voor een regionaal onderscheid moeten we de data in de beveiligde CBS-omgeving analyseren (om herkenbaarheid van respondenten volledig uit te sluiten). Referentie bron: *LSM-k*.
- Een ander CBS-onderzoek, namelijk de Leefstijl Monitor aanvullend 2015, gebruiken we ook voor dit rapport. Deze data bevatten de woonplaats van een respondent en kunnen we zonder tussenkomst van het CBS analyseren. Het onderzoek wordt om de twee jaar uitgevoerd en is in 2015 gestart. In 2017 vindt de tweede meting plaats. In Limburg zijn in 2015 763 mensen ondervraagd. Voor sport en bewegen is de vraagstelling gelijk aan de Gezondheidsenquête (Squash-vragenlijst). Aanvullend is er informatie over de jaarlijkse sportfrequentie en het verband (sportclub, commercieel, anders). De vraag over de jaarlijkse sportfrequentie geeft de mogelijkheid om vast te stellen welk aandeel van de bevolking minimaal twaalf keer per jaar sport, conform de RSO-richtlijn die in vorige rapportages is gehanteerd. Beide vragen zijn niet per sport gesteld. De meting van 2017 zal wel een aantal detailvragen voor de maximaal vier sporten gaan bevatten. Het accommodatiegebruik is een van deze details en geeft dan meer mogelijkheden om het accommodatiegebruik van de Limburgers te beschrijven en te volgen. Referentie bron: *LSM-a*.
- Het Nationaal Sportonderzoek 2016 (NSO) van het Mulier Instituut bevat 4.200 waarnemingen waarvan 285 van Limburgers (16-79 jaar). Relevant voor dit rapport is een vraag naar accommodaties die in NSO is opgenomen. Door het beperkte aantal Limburgers is het evenwel niet mogelijk om hierbij uitsplitsingen te maken naar regio, zoals in vorige rapporten op basis van OBiN is gedaan. Bij de analyse van OBiN werden steeds twee jaargangen samengenomen om uitsplitsingen mogelijk te maken. Bij de laatste rapportage (Van der Werff & Hoekman, 2016) werden bijvoorbeeld de jaargangen 2013 en 2014 samengenomen om te komen tot 1.285 respondenten uit Limburg. Referentie bron: *NSO 2016*.
- Onderdeel van het rapport is ook om vooruit te kijken en te bezien wat op basis van de huidige situatie en historische ontwikkeling de toekomst gaat brengen. Om een zo accuraat mogelijke prognose voor de toekomst te kunnen geven, maken we gebruik van bevolkingsprognoses voor Limburg (Progneff) van Etil. Referentie bron: *Progneff 2016*.

Waar mogelijk beschrijven we de verschillen naar regio in Limburg. Per regio is het aantal respondenten soms te klein voor een betrouwbare vergelijking, ook al hebben we meetjaren soms samengevoegd. Hoewel alle regio's minimaal 100 waarnemingen hebben, mogen we van het CBS echter kleine percentages niet rapporteren. Dit om mogelijke herkenning van personen volledig uit te sluiten. De ontbrekende percentages liggen tussen 0 en 10 procent.

Voor de meeste tabellen en figuren hebben we meetjaren samengevoegd om een voldoende aantal waarnemingen te hebben. Het streven was daarbij om zo actueel mogelijk te zijn. Daarom hebben we waar mogelijk 2014 en 2015 gecombineerd. Het gevolg is dat 2013 soms aan de voorgaande periode is toegevoegd (2010-2013) en daarmee uit vier meetjaren bestaat. Voor vervolgrapporten zullen we steeds dit stramien volgen om zo actueel mogelijke gegevens te presenteren.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de huidige sportdeelname in Limburg. Ook komt het huidige gebruik van sportaccommodaties aan de orde. In hoofdstuk 3 volgt een raming van de toekomstige sportdeelname in Limburg en consequenties daarvan voor het accommodatiegebruik. In het laatste hoofdstuk wordt ingegaan op de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek en op de beleidsimplicaties van deze uitkomsten.

2. Sportdeelname

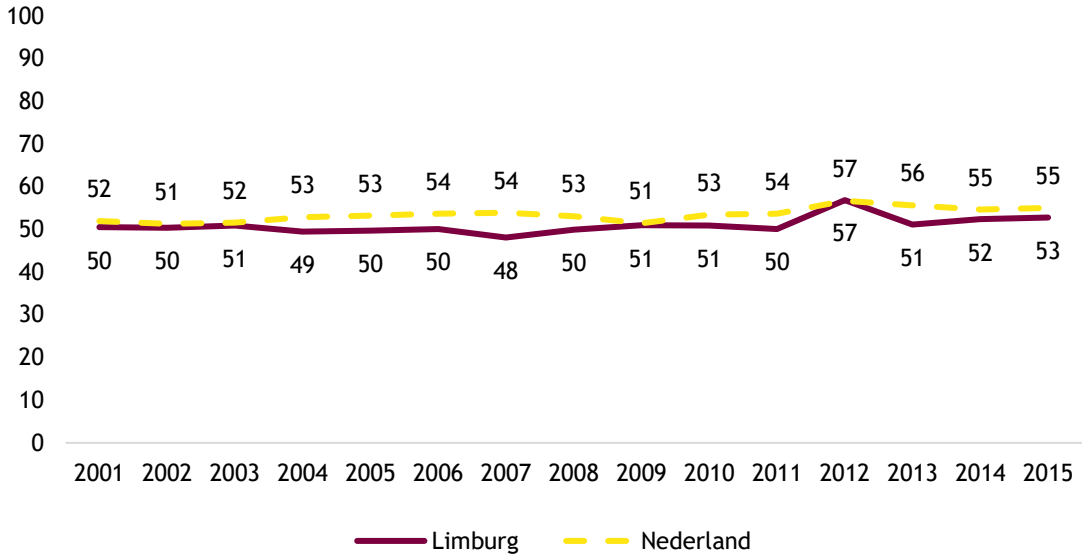
In dit hoofdstuk gaat de aandacht uit naar de sportparticipatie in Limburg. Daarbij vergelijken we de uitkomsten van deze provincie met de rest van Nederland. Ook wordt een uitsplitsing gemaakt naar de vijf Limburgse regio's.

2.1 Sportdeelname

In sportonderzoek wordt bij de definitie van een sporter vaak het criterium aangehouden van twaalf keer per jaar sporten. Dit is op basis van de Richtlijn Sportonderzoek (RSO). Van de beschikbare bronnen biedt alleen de LSM-a de gelegenheid om uit te splitsen naar de mate waarin minimaal twaalf keer per jaar wordt gesport. De LSM-a biedt echter slechts één meetmoment en kent onvoldoende waarnemingen om uitsplitsingen naar regio mogelijk te maken. Zodoende trappen we deze paragraaf af met gegevens over wekelijkse sportdeelname waarover een trendreeks beschikbaar is vanaf 2001 en op basis waarvan ook uitsplitsingen naar regio mogelijk zijn. Een andere aanpassing betreft de leeftijdselectie. In de vorige rapporten gaan we uit van 6-79 jaar en in deze rapportage van 12-79 jaar. De cijfers voor 6-11-jarigen zijn niet beschikbaar (vanaf 2016 wel met de gebruikte bron).

In de periode 2001-2015 ligt de sportdeelname in Nederland als geheel enigszins hoger dan in Limburg. Zowel landelijk als in Limburg neemt de sportdeelname in deze periode licht toe. Opvallend is de piek in 2012, zowel voor Limburg als voor Nederland als geheel. Vermoedelijk is deze te wijten aan onderzoekstechnische aspecten (in 2012 liep het onderzoek samen met de grootschalige GGD Monitor).

Figuur 2.1 Wekelijkse sportdeelname in Limburg en de rest van Nederland, bevolking van 12-79 jaar, 2001-2015 (in procenten)

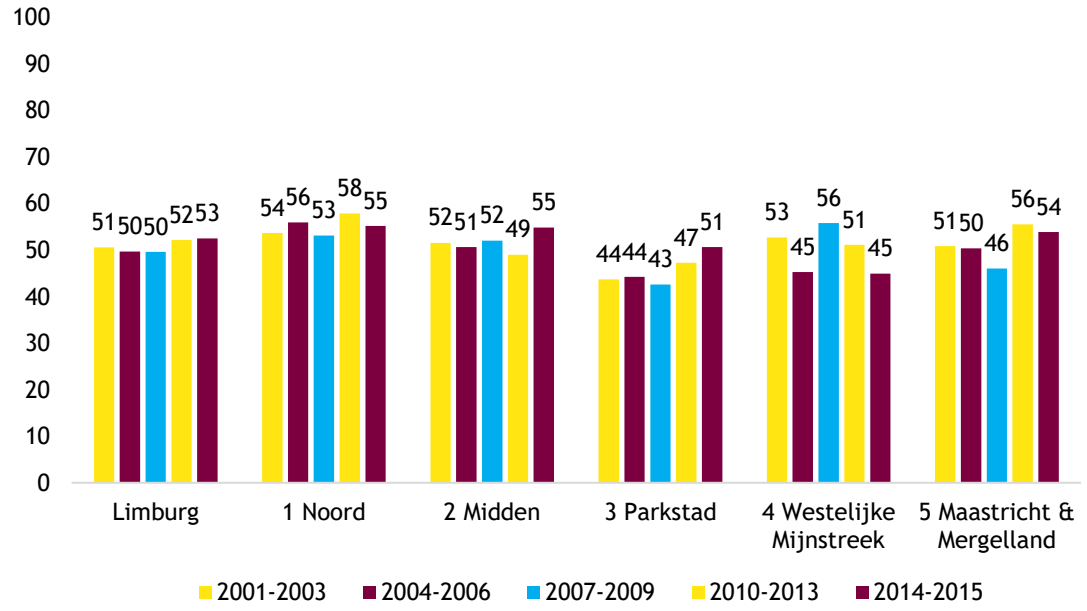
Bron: LSM-k 2001-2015

Vergelijken we deze trendreeks met de trendreeks die op basis van OBiN in de vorige rapportage is weergegeven (Van der Werff & Hoekman, 2016) dan kunnen we constateren dat deze een vergelijkbaar patroon laat zien. Ook daarin constateren we een enigszins fluctuerend en licht stijgend patroon. De gevonden percentages lagen weliswaar iets hoger (variërend tussen 51% en 59%), maar dat is te

verklaren vanuit de inclusie van 6- tot 12-jarigen die een bovengemiddelde wekelijkse sportdeelname kennen en hiermee het gemiddelde voor de totale groep laten toenemen.

In figuur 2.2 geven we de ontwikkeling van de sportdeelname in de vijf regio's van Limburg weer. Vanwege de overzichtelijkheid en het kleinere aantal waarnemingen in de regio's, hebben we een aantal meetjaren samengevoegd. Desalniettemin constateren we dat de fluctuaties tussen de geclusterde meetjaren relatief groot zijn. In de Westelijke Mijnstreek is voor 2014-2015 de sportdeelname het laagst. Hiermee scoort de Westelijke Mijnstreek duidelijk minder goed in dit onderzoek dan de afgelopen jaren op basis van OBiN het geval was. Daar was de wekelijkse sportdeelname in de Westelijke Mijnstreek in 2014 hoger dan die in Parkstad en Maastricht-Mergelland. Op basis van het CBS-onderzoek constateren we nu dat de wekelijkse sportdeelname in 2014-2015 het hoogst is in Noord-Limburg, Midden-Limburg en Maastricht & Mergelland. In Parkstad neemt de sportdeelname sinds 2007 toe en in de Westelijke Mijnstreek neemt deze sinds 2007 af. De stijging in de wekelijkse sportdeelname in Parkstad signaleerden we ook al in de vorige rapportage op basis van OBiN. De Westelijke Mijnstreek laat daarentegen op basis van cijfers uit OBiN een stabiele wekelijkse sportdeelname zien van 2007 tot en met 2014. De volgende metingen van CBS moeten uitwijzen in hoeverre de daling in sportdeelname in de Westelijke Mijnstreek structureel van aard is.

Figuur 2.2 Wekelijkse sportdeelname in Limburg en naar regio, bevolking van 12–79 jaar, 2001–2015 (in procenten)

Bron: LSM-k 2001-2015

In tabel 2.1 is te zien hoe vaak de Limburgers sporten. Hierbij baseren we ons op een ander onderzoek van het CBS dan in het voorgaande, namelijk de LSM-a, waarin gevraagd is naar het aantal keren dat is gesport in de afgelopen twaalf maanden. Hierbij geeft 38 procent van de Limburgers aan geen sport beoefend te hebben en 6 procent geeft aan dit incidenteel te hebben gedaan. Een vijfde sport redelijk fanatiek (120 keer of vaker per jaar). Dit percentage is vergelijkbaar met Nederland als geheel. Limburg valt in de vergelijking op vanwege het hogere percentage dat helemaal niet heeft gesport. De eerder genoemde RSO-sportdeelname van minimaal twaalf keer per jaar sporten, bedraagt in Limburg 56

procent en in Nederland als geheel 59 procent[1]. Aangezien van deze data maar één meetmoment beschikbaar is, is het niet mogelijk om een ontwikkeling hierin over de tijd weer te geven. In de komende jaren komen wel nieuwe metingen beschikbaar waardoor de huidige meting kan worden gezien als een startpunt voor een toekomstige trendreeks.

Vergelijken we deze uitkomst met de vorige rapportage waarin op basis van OBiN (2014) de RSO-sportdeelname van minimaal twaalf keer per jaar centraal stond, dan kunnen we concluderen dat de percentages hoger waren, zowel in Limburg (68%) als landelijk (67%). Deels heeft dit te maken met de inclusie van de 6- tot 12-jarigen die zorgen voor een hoger gemiddelde van de maandelijkse sportdeelname. Daarnaast spelen methodologische aspecten een rol, omdat het verschillende typen onderzoeken betreft waarbij verschillen in vraagstelling, gebruikte onderzoeksmethode en weegfactoren kunnen leiden tot verschillen in uitkomsten (Breedveld & Hoekman, 2011).

Bezien we de trendmatige ontwikkeling die in de vorige rapportage is geschetst, dan stellen we vast dat de deelname op basis van OBiN in Limburg en de rest van Nederland redelijk vergelijkbaar was en dat daarbij het ene jaar Limburg hoger scoort en het andere jaar de rest van Nederland. In die zin is het gevonden verschil tussen Limburg en de rest van Nederland op basis van het nieuwe onderzoek van CBS weinig zorgwekkend en vergelijkbaar met de in de vorige rapportage weergegeven verschillen in bijvoorbeeld de meetjaren 2012 (Limburg 64%, landelijk 66%) en 2013 (Limburg 64%, landelijk 69%). Wel is het verstandig om, zoals de provincie ook van plan is, de ontwikkelingen in de sportdeelname te blijven volgen.

De provincie heeft in vergelijking met Nederland als geheel een iets oudere bevolking. Aangezien sportdeelname een sterk verloop naar leeftijd kent, hebben we de uitkomsten van Limburg vergeleken met de leeftijdsverdeling van Nederland. De verschillen zijn beperkt. Het betekent dat het hogere percentage niet-sporters niet alleen door leeftijdsverschillen is te verklaren. Een verklaring voor het overgebleven verschil zou deels aan het opleidingsniveau kunnen liggen. Gemiddeld genomen kent Limburg meer lager opgeleiden en minder hoog opgeleiden. De sportdeelname verschilt sterk naar opleidingsniveau (zie tabel 2.2). Hoger opgeleiden sporten meer en lager opgeleiden veel minder.

Bijna een kwart van de Limburgers (23%) heeft een abonnement bij een sportaanbieder zoals een fitnesscentrum of een zwembad (ook tabel 2.1). Een gelijk percentage is lid van een sportvereniging. In vergelijking met Nederland als geheel, liggen beide cijfers iets lager. In de vorige rapportage (Van der Werff & Hoekman, 2016) stelden we op basis van OBiN eveneens vast dat de deelname aan sport in verenigingsverband in Limburg lager lag dan landelijk het geval was. Dit verschil is vergelijkbaar met het verschil dat we nu vaststellen op basis van het CBS-onderzoek.

[1] De genoemde percentages houden rekening met getallen achter de komma die in tabel 2.1 niet zichtbaar zijn.

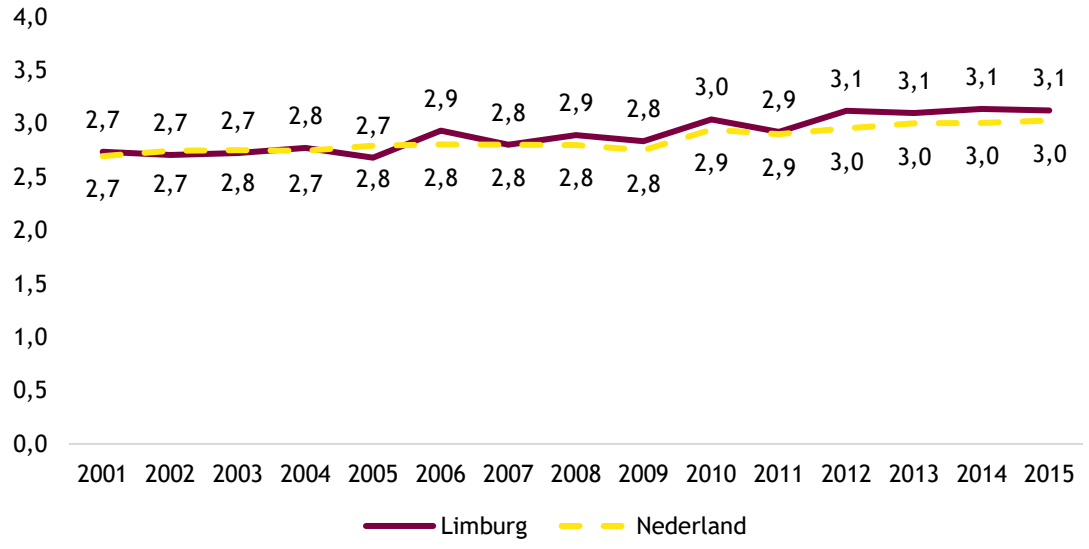
Tabel 2.1 Sportfrequentie in Nederland en Limburg, bevolking van 12-79 jaar, 2015 (in procenten)

	Totaal (n=8.507)	Limburg (n=639)	Limburg, landelijke verdeling leeftijd (n=639)
Sportfrequentie in afgelopen 12 maanden			
0	33	38	37
1-11	7	6	7
12-59	23	20	20
60-119	17	15	16
120 keer of vaker per jaar	19	20	21
Verband sportdeelname			
Abonnement zwembad, fitnesscentrum, e.d.	23	21	21
Lid sportvereniging	23	21	22

Bron: LSM-a 2015

Behalve naar de frequentie van de sportdeelname, kijken we in dit rapport ook naar de duur van de sportdeelname. De duur van sportbeoefening is namelijk relevant voor de bezetting van sportaccommodaties. Wanneer het aantal sporters gelijk blijft, maar het aantal sporturen per week per sporter toeneemt, dan zal dit betekenen dat sportaccommodaties een groter deel van de tijd gevuld zijn. In figuur 2.3 geven we de ontwikkeling weer van het gemiddeld aantal sporturen per week voor de wekelijkse sporters. Om een goede vergelijking in de tijd en tussen regio's te maken, hebben we het effect van extreme waarden beperkt. Zo hebben we iedereen die meer dan drie uur per dag sport of meer dan vier uur per week, op deze waarden begrensd.

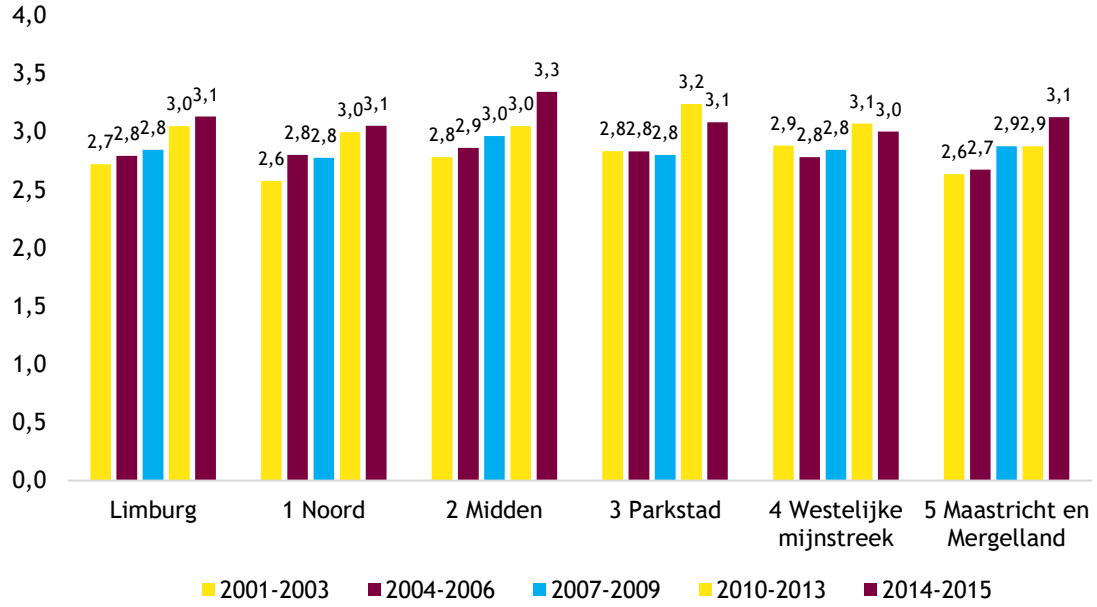
Figuur 2.3 Wekelijkse sportduur in Limburg en de rest van Nederland, sporters van 12-79 jaar, 2001-2015 (gemiddeld aantal uur)

Bron: LSM-k 2001-2015

Gemiddeld beoefenen Limburgse sporters 3,1 uur per week één of meer sporten. Het betekent dat sporters relatief veel tijd aan sport besteden. Sinds 2001 is de duur met 0,4 uur per week gegroeid. Ook landelijk zien we deze ontwikkeling terug. Sinds 2006 is de gemiddelde sportduur in Limburg wat groter dan in Nederland als geheel.

Figuur 2.4 Wekelijkse sportduur in Limburg naar regio, bevolking van 12-79 jaar, 2001 - 2015 (gemiddeld aantal uur)

Bron: LSM-k 2001-2015

De sportduur hebben we ook naar de Limburgse regio's uitgesplitst (figuur 2.4). De sportduur in Midden Limburg is het hoogst (3,3 uur per week). In de meeste regio's neemt in de periode 2001-2015 de sportduur geleidelijk toe.

2.2 Sportprofielen

De sportparticipatie is niet onder alle bevolkingsgroepen even hoog (tabel 2.2). In deze paragraaf gaan we in op de verschillen naar achtergronden van personen, te weten geslacht, leeftijd, opleiding en gewicht. Zoals eerder aangegeven zijn leeftijd en opleiding de belangrijkste onderscheidende kenmerken voor sportparticipatie.

Wat betreft geslacht zijn de verschillen tussen de sportdeelname van mannen en vrouwen niet zo groot. Zowel in Limburg als in de rest van Nederland is de sportdeelname van mannen en vrouwen redelijk vergelijkbaar. Het ene jaar ligt het percentage van de vrouwen iets hoger dan bij de mannen en in het andere jaar is dat net andersom. Ook OBiN liet dergelijke fluctuaties zien in de deelname van mannen en vrouwen, waarbij de ene periode de mannen meer deelnamen aan sport en de andere periode de vrouwen juist meer deelnamen.

Naarmate de leeftijd stijgt, daalt de sportparticipatie. Ook voor Limburg zien we dit sterk terug. Zo neemt 73 procent van de jeugd deel aan sport (12-19 jaar) en 41 procent van de mensen van 65 tot 79 jaar. Onder de laatste groep zien we in procentpunten wel de sterkste groei in sportdeelname in

vergelijking met tien jaar eerder. Ook voor jongvolwassenen en 50-plussers zien we een groei in de sportdeelname. Een afname zien we vooral onder de jeugd (min 9 procentpunten[2]) en in mindere mate bij 35-49-jarigen. In de rest van Nederland zien we vergelijkbare trends. De afname onder jongeren is minder sterk, maar in Limburg is de sportdeelname voor deze groep nog altijd hoger. In OBiN vonden we ook een hogere deelname van de jongeren in Limburg in vergelijking met de rest van Nederland. Noemenswaardig is dat het nieuwe onderzoek een sterke daling in de deelname van jongeren in Limburg laat zien. In de vorige rapportage (Van der Werff & Hoekman, 2016) was een stijging zichtbaar van de sportdeelname van jongeren, waarbij de vraag was of dit het gevolg was van steekproeffluctuaties of dat de negatieve trend van deelname van jongeren was omgebogen. Het CBS-onderzoek wijst er vooralsnog op dat de negatieve trend van de sportdeelname van jongeren is gestabiliseerd (71% in 2009-2010 en 73% in 2014-2015).

Tabel 2.2 Wekelijkse sportdeelname naar achtergrondkenmerken, bevolking van 12-79 jaar, 2004-2005, 2009-2010 en 2014-2015 (in procenten)

	Limburg 2004-2005	Limburg 2009-2010	Limburg 2014-2015	Nederland overig 2004-2005	Nederland overig 2009-2010	Nederland overig 2014-2015
Totaal	50	51	53	53	53	55
Geslacht						
Man	48	53	53	53	54	56
Vrouw	51	49	52	54	52	54
Leeftijd						
12-19 jaar	81	71	73	76	74	70
20-34 jaar	59	63	65	64	61	64
35-49 jaar	51	51	48	55	55	56
50-64 jaar	39	47	47	43	45	48
65-79 jaar	32	34	41	29	34	42
Opleiding (voltooid, 25 jaar of ouder)						
lager	34	34	34	32	34	34
middelbaar	46	46	46	49	51	51
hoger	56	66	68	63	65	69
Gewicht						
ondergewicht	60	45	59	67	69	66
normaal	53	58	60	58	58	60
overgewicht	45	44	45	46	46	49

Bron: LSM-k 2004-2005, 2009-2010 & 2014-2015

[2] In de tabel is het verschil 8, maar met cijfers achter de komma is het 9.

Een toename in wekelijkse sportdeelname is vooral zichtbaar bij de 65-79-jarigen, de groei is landelijk nog wat sterker, maar voor de periode 2014-2015 is het verschil voor deze leeftijdsgroep verwaarloosbaar. Dit is in overeenstemming met de bevindingen uit OBiN in de vorige rapportage (Van der Werff & Hoekman, 2016). Bij de 35-49-jarigen zien we landelijk duidelijk een groter percentage sportbeoefenaars dan in Limburg. Dit verschil troffen we ook aan in eerdere metingen van OBiN, maar dit was in de meting van 2014 niet meer aanwezig. De huidige bevindingen op basis van het CBS-onderzoek laten echter weer een noemenswaardig verschil zien.

Zoals eerder geschreven hangt het opleidingsniveau samen met de sportdeelname. Aangezien jongeren dikwijls nog geen afgeronde opleiding hebben, betrekken we alleen mensen van 25 jaar of ouder in de analyse. We zien dat in Limburg (2014-2015) 68 procent van de hoger opgeleiden aan sport deelneemt. In de tijd zien we ook groei voor deze groep (56% in 2004-2005). Voor lager opgeleiden in Limburg zien we geen ontwikkeling in de tijd. Een derde van de lager opgeleiden beoefent wekelijks een sport (34%). Middelbaar opgeleiden zitten wat deelnamepercentage betreft precies tussen deze twee groepen in (46%). Ook bij hen zien we geen ontwikkeling in de tijd. Wel zien we dat zij achterblijven bij Nederland als geheel (daar 51%). Zowel de lager- als de hoger opgeleide Limburgers zitten op het landelijke niveau. Een vergelijking met de uitkomsten van de vorige rapportages op basis van OBiN is niet mogelijk omdat daar gebruik is gemaakt van informatie over de hoogst genoten opleiding in plaats van de hoogst voltooide opleiding.

Als vierde kenmerk kijken we naar het relatieve gewicht van de ondervraagden (BMI). Gemeenten geven immers aan dat sportbeleid vooral ten doel heeft om de gezondheid van de bevolking te verbeteren (Hoekman, 2016). De BMI wordt als belangrijke indicator gezien voor de gezondheid van de bevolking en daarnaast wordt sport en bewegen van betekenis geacht voor de mensen met overgewicht om gezondheidsproblemen terug te dringen of zelfs te voorkomen. In Limburg is het verschil in sportdeelname tussen mensen met een normaal gewicht en overgewicht fors (60% sportdeelname vs 45% sportdeelname), evenals in de rest van Nederland het geval is (60% vs 49%). Bij mensen met een normaal gewicht lijkt sprake te zijn van een toename in sportdeelname (53% naar 60%), terwijl bij de groep mensen met overgewicht een stabiel patroon zichtbaar is. De groep mensen met ondergewicht in Limburg laat tussen de jaren grote verschillen zien, wat het gevolg is van het kleinere aantal waarnemingen in deze groep en daarmee grotere gevoeligheid voor steekproeffluctuaties. Landelijk gezien is de deelname voor alle groepen redelijk stabiel tot licht stijgend.

2.3 Sporttakken

In de vorige paragrafen hebben we de sportdeelname in het algemeen besproken. Sport is echter een breed begrip waaronder tientallen sporttakken zijn te onderscheiden. In deze paragraaf hebben we enkele sporttakken onderscheiden. In het Limburgse ‘Uitvoeringsprogramma Sport augustus 2015 t/m 2017’ behoren wielrennen en paardensport tot de speerpuntsporten en triatlon, handbal en running (hardlopen) tot de kernsporten. Helaas zijn enkele van deze sporttakken te klein om volledig te mogen onderscheiden (CBS regels). Naast deze sporttakken hebben we de belangrijkste sporten weergegeven en hebben we de sporttakken in een aantal categorieën ingedeeld (zie tabel 2.3).

Fitness is de belangrijkste wekelijkse sport in Limburg. Van de sporters van 12 tot 80 jaar beoefent 40 procent deze activiteit in de periode 2014-2015. Hardlopen wordt door één op de vijf sporters beoefend. Voetbal staat op de derde plaats met 12 procent van de sporters. Tennis en zwemmen staan op de vierde en vijfde plaats (8 resp. 7%). Met name hardlopen heeft in vergelijking met tien jaar

geleden in Limburg een grote vlucht genomen (van 5% naar 20%). Ook fitness is sterk gegroeid, van 30 procent naar 40 procent van de sporters. Voetbal en tennis blijven in de beschreven periode redelijk stabiel. Landelijk zien we ongeveer dezelfde patronen wat betreft de populariteit van de sporten. Ook de groei is vergelijkbaar, zij het zeker voor hardlopen minder spectaculair. Tennis zien we in de rest van Nederland wat teruglopen.

Opmerkelijk is dat sporten die gericht zijn op fitheid en dans van 2004-2005 op 2014-2015 in Limburg minder populair zijn geworden, maar met 48 procent beoefenaren zijn deze sporten in Limburg nog uitermate belangrijk. Bij deze sporten horen diverse dans- en fitnessvormen, maar ook gymnastiek en yoga. De daling is overigens niet toe te schrijven aan fitness/aerobics getuige de stijging van deze sporttak van 30 procent in 2004-2005 tot 40 procent in 2014-2015. Onder individuele duursporten verstaan we sporten die zelfstandig zijn te beoefenen zoals zwemmen, fietsen, hardlopen, schaatsen en wandelen. Deze sporten zijn sterk in populariteit toegenomen (42% deelname in 2014/2015). De groei is vooral toe te schrijven aan de stijging in deelname aan hardlopen, wandelen en fietsen. De deelname aan zwemmen (niet in tabel) laat namelijk zowel in Limburg als landelijk een daling zien en is mede hierdoor net buiten de top vijf van meest beoefende sporten gevallen. Bijna een vijfde van de Limburgse sporters beoefent (ook) een wekelijkse teamsport. Ruim één tiende beoefent een racketsport. De landelijke verhouding is in 2014-2015 niet wezenlijk anders dan in Limburg.

Tabel 2.3 Wekelijkse sportbeoefening naar sporttak in Limburg en de rest van Nederland, sporters van 12-79 jaar, 2004-2005, 2009-2010 en 2014-2015 (in procenten)

	Limburg 2004-2005 (n=612)	Limburg 2009-2010 (n=544)	Limburg 2014-2015 (n=604)	Overig 2004-2005 (n=6.949)	Overig 2009-2010 (n=6.081)	Overig 2014-2015 (n=7.798)
Sporten in afgelopen week (top 5)						
Fitness, aerobics, conditie	30	34	40	33	38	42
Hardlopen	5	9	20	11	16	22
Voetbal	11	11	12	12	11	12
Wandelsport	4	10	10	3	6	7
Tennis	7	10	8	12	11	9
Overig	63	59	51	54	52	50
Typen sport in afgelopen week						
Sport gericht op fitheid, dans	54	50	48	49	51	51
Individuele duursporten	27	34	42	34	38	42
Teamsport	18	20	18	20	19	19
Racketsporten	14	15	12	17	15	12
Overig	16	14	15	14	14	16
Speerpunt – en Kernsporten Limburg						
Atletiek/hardlopen	6	10	20	12	16	22
Wandelsport	4	10	10	3	6	7
Wielrennen	*	*	3	1	2	4
Paardensport	4	3	2	3	3	3
Handbal	1	*	*	1	1	0

Bron: LSM-k 2004-2005, 2009-2010 & 2014-2015

In de tabel hebben we ook de speerpunt- en kernsporten voor de provincie Limburg weergegeven (Provincie Limburg, 2015). Een deel van de informatie mogen wij niet weergeven vanwege regels van het CBS omtrent het aantal waarnemingen per cel (zie * in de tabel). De combinatie atletiek/hardlopen is de meest beoefende (wekelijkse) kernsport. Wandelsport komt op de tweede plaats. Wielrennen, paardensport en handbal wordt minder vaak wekelijks beoefend. Triatlon is ook een kernsport, maar is zo goed als niet genoemd en daarom niet in de tabel opgenomen. Hoewel wandelsport en wielrennen wel een positieve ontwikkeling door de tijd laten zien, valt op dat in vergelijking met de vorige rapportage de deelname achterblijft op de andere sporten. Een reden hiervoor moet vooral gezocht worden in de onderzoeksmethode en wijze van uitvragen. Het betreft in het CBS-onderzoek wekelijkse sportbeoefening, waar in de vorige rapportages is uitgegaan van maandelijkse sportdeelname. Daarnaast kreeg de respondent in OBiN een toonblad met sporten voorgelegd alvorens werd gevraagd naar hoe vaak deze sporten werden beoefend. Bij het CBS-onderzoek is gevraagd of de respondent in een normale week aan sport doet, en zo ja, welke sporten (maximaal vier) zij dan wekelijks beoefenen. Het is bekend dat bij een dergelijke uitvraagmethode een lager wekelijks sportdeelname percentage wordt aangetroffen dan bij onderzoek met een toonblad, zoals in OBiN, en dat sporten die minder frequent worden beoefend, in mindere mate een competitie-element in zich hebben en die meer met bewegen dan sport worden geassocieerd en daar onder worden gerapporteerd (Breedveld & Hoekman, 2011). Wandelen, zwemmen en fietsen (wielrennen/toerfietsen) zijn voorbeelden van categorieën die meer met bewegen worden geassocieerd en daardoor bij de openingsvraag door mensen mogelijk niet worden meegenomen bij hun afweging of ze wekelijks sporten.

Tabel 2.4 Wekelijkse sportbeoefening naar type sport in Limburg naar regio, sporters van 12-79 jaar, 2014-2015 (in procenten)

	Limburg (n=604)	Noord (n=165)	Midden (n=134)	Parkstad (n=134)	Westelijke Mijnstreek (n=67)	Maastricht & Mergelland (n=104)
Sport gericht op fitheid, dans	48	48	43	50	51	51
Individuele duursporten	42	41	45	41	41	45
Racketsporten	12	11	15	10	*	12
Teamsport	18	19	17	16	16	19
Overig	15	14	19	15	*	10

Bron: LSM-k 2014-2015

In tabel 2.4 geven we de resultaten naar regio weer. Van de Westelijke Mijnstreek kunnen we twee resultaten niet vermelden aangezien deze te weinig waarnemingen hebben (CBS regels). In het algemeen is het aantal waarnemingen van de uitsplitsingen laag.

2.4 Accommodatiegebruik

In de rapporten van 2013, 2014 en 2015 konden we voorzien in informatie over het gebruik van sportaccommodaties in Limburg. Voor dit rapport hebben we hierover minder informatie. Wel hebben we data uit ons NSO-onderzoek van maart 2016 die informatie geven over het gebruik van verschillende soorten sportaccommodaties door sporters (tabel 2.5).

Tabel 2.5 Gebruik van sportaccommodaties in Limburg en in de rest van Nederland, sporters van 16-79 jaar die minimaal een keer hebben gesport in het afgelopen jaar, 2016 (in procenten)

	Nederland (n=3.167)	Limburg (n=207)
Sportvelden (inclusief openlucht tennisbanen en atletiekaccommodaties, exclusief golfbanen)	17	16
Sporthal, sportzaal of gymzaal	27	28
Fitnesscentrum	39	34
Zwembad (overdekt of openlucht bad, geen zee of meer)	21	21
Openbare ruimte zoals weg, park, bos, strand, zee, meer, schoolplein, speelveld (zoals Cruyff Court)	51	55
Overig zoals schaatsbaan, denksportcentrum, skihal, café, tennishal, manege en golfterrein	20	18

Bron: NSO 2016

Tabel 2.5 is indicatief aangezien we slechts uitspraken van iets meer dan 200 sportende Limburgers hebben. In tegenstelling tot de andere bronnen, rapporteren we hier over mensen die in het afgelopen jaar één of meer keer hebben gesport. In lijn met de populariteit van individuele duursporten (hardlopen, wandelen, fietsen) zien we dat de openbare ruimte de belangrijkste plaats is om te sporten (51%). Op de tweede plaats staan fitnesscentra (39%). Pas op de derde plaats staan voorzieningen waar gemeenten een sterke faciliterende rol spelen, namelijk de sporthallen (27%). Ook de vierde plaats valt grotendeels in deze categorie (betaald zwembad, 21%). Met 20 procent doen commerciële voorzieningen zoals schaatsbaan, manege en golfterrein nauwelijks onder. De sportvelden zijn ook weer grotendeels door gemeenten gefinancierd en voorzien 17 procent van de sporters in Nederland van een accommodatie. Zoals aangegeven zijn we gezien het beperkte aantal waarnemingen voorzichtig met uitspraken over Limburg. Duidelijk lijkt wel dat de verschillen niet groot zijn en dat de volgorde van het belang gelijk is. Ook voor de 'gemeentelijke' voorzieningen lijkt er geen verschil met het landelijke beeld.

3. Verwachting sportdeelname en accommodatiegebruik

In dit hoofdstuk presenteren we de verwachtingen voor 2020 en 2030 voor de sportdeelname en het accommodatiegebruik in de provincie Limburg. Idealiter zouden we ook verwachtingen voor de vijf regio's van Limburg maken. Het aantal waarnemingen voor het maken van verwachtingen moet echter redelijk groot zijn. Het aantal waarnemingen in de regio's voldoet niet aan deze eis. Zodoende is in overleg met de provincie Limburg besloten om de toekomstprognoses alleen uit te voeren voor de provincie als geheel. Voor een overzicht van verschillen tussen de regio's wordt verwezen naar de voorgaande rapportage waarin op basis van OBiN wel mogelijkheden waren om uit te splitsen naar regio en inzicht is geboden in de verwachtte toekomstige sportdeelname en het gerelateerde accommodatiegebruik.

In eerdere rapporten vormden de 6-79-jarigen het uitgangspunt, hier zijn dat 12-79-jarigen. We hebben echter voorspellingsdata vanaf tien jaar en niet vanaf twaalf jaar. Om deze data te kunnen benutten kennen we de groep 10- en 11-jarigen dezelfde sportdeelname toe als de groep 12-19-jarigen, zodat de sportpatronen van deze groep kunnen worden toegepast op de voorspellingsdata van 10- tot 19-jarigen.

Als input voor de verwachtingen van de sportdeelname, hebben we de resultaten van de jaren 2014 en 2015 samengevoegd. Hierdoor hebben steekproeffluctuaties minder invloed op de uitkomsten en dat maakt de prognoses robuuster en betrouwbaarder. Een nadeel is dat veranderingen in 2015 minder snel in de prognoses zichtbaar zijn. We hebben gebruikgemaakt van de bevolkingsprognoses voor Limburg (zie tabel 3.1). De effecten op de sportdeelname zijn doorgerekend als de leeftijdssamenstelling verandert. Er is geen rekening gehouden met de trend dat de komende generatie ouderen gedurende hun leven meer met sport in aanraking is geweest (o.a. invloed hogere opleiding). In tabel 2.2 lieten we bijvoorbeeld zien dat met name de sportdeelname in de groep 65-79-jarigen duidelijk is toegenomen in de periode 2004-2015. Hier dient rekening mee te worden gehouden bij de interpretatie van de uitkomsten. Daarnaast benadrukken we dat het gaat om een doorrekening van het aantal sporters. Hierin is de trendmatige toename van de sportduur per week van de sporters niet meegenomen (zie figuur 2.4). Dit heeft uiteraard geen invloed op het aantal sporters, maar wel op het accommodatiegebruik. Een mogelijke afname in het aantal accommodatiegebruikers kan namelijk worden gecompenseerd door een langere sportduur van de overgebleven accommodatiegebruikers.

In het vorige hoofdstuk hebben we aangegeven dat het met het beperkte aantal waarnemingen voor Limburg in de NSO lastig is om betrouwbare uitspraken voor Limburg als geheel te doen waar het accommodatiegebruik voor de sport betreft. Om toch betrouwbare prognoses voor het accommodatiegebruik voor de toekomst te geven, grijpen we terug op de kennis uit OBiN. We hebben in het OBiN onderzoek een selectie gemaakt van de wekelijkse sporters in Limburg per leeftijdsgroep (10-79 jaar) en vervolgens het accommodatiegebruik van deze groep geanalyseerd, om zo een basis te hebben voor het doorrekenen van de consequenties van toekomstige ontwikkelingen in de wekelijkse sportdeelname in Limburg. We veronderstellen daarbij dat het gemiddelde accommodatiegebruik van een wekelijkse sporter in een specifieke leeftijdsgroep in de komende jaren gelijk blijft. Stel dat momenteel 50 procent van de wekelijkse sporters van 65-79 jaar gebruikmaakt van de openbare weg, dan veronderstellen we dat als in de toekomst het aantal wekelijks sportende ouderen met 100 toeneemt, daarmee het aantal gebruikers van de openbare ruimte met 50 toeneemt (=50%).

In tabel 3.1 geven we weer welke bevolkingsaantallen in Limburg als uitgangspunt dienen voor de prognoses van sportdeelname en accommodatiegebruik. Hieruit blijkt dat Limburg de komende periode bevolkingskrimp te wachten staat als het om de groep 10- tot en met 79-jarigen gaat. Binnen vijftien jaar worden 8 procent minder mensen verwacht. De sterkste krimp geldt voor de jeugd (10-19 jaar) en voor de middelbare leeftijd (50-64 jaar). Voor beide groepen is de krimp circa 20 procent. De groep 65-79-jarigen groeit daarentegen sterk.

Tabel 3.1 Bevolkingsontwikkeling provincie Limburg, 10–79 jaar

Leeftijdsgroep	Aantal inwoners			Percentuele toe- of afname	
	2016	2020	2030	2020	2030
10-19 jaar	119.902	110.517	95.795	-7,8	-20,1
20-34 jaar	186.743	191.950	167.047	2,8	-10,5
35-49 jaar	207.886	186.922	183.612	-10,1	-11,7
50-64 jaar	263.858	262.605	208.286	-0,5	-21,1
65-79 jaar	184.356	200.416	228.321	8,7	23,8
Totaal (10-79 jaar)	962.745	952.410	883.061	-1,1	-8,3

Bron: Etil; Progneff 2016

Als we uitgaan van de genoemde bevolkingsontwikkeling en van de huidige sportdeelname per leeftijdsgroep, dan zijn de volgende aantallen sporters in Limburg te verwachten (tabel 3.2). Het aantal sporters in de bevolking neemt sterker af dan de bevolking aangezien met name de sportende leeftijdsgroepen (jongste leeftijdsgroepen) sterker in omvang teruglopen. Zo zien we, in vergelijking met 2016, dat de bevolking van 10-79 jaar tot 2030 met 8,3 procent afneemt (tabel 3.1) maar dat het aantal sporters met 9,9 procent afneemt (tabel 3.2). Grote gevolgen voor het wekelijkse sportdeelnamepercentage van Limburg heeft dit overigens niet: een daling van 52,8 procent in 2016 naar 51,9 procent in 2030. In absolute aantallen gaat het om een afname van ongeveer 50.000 wekelijkse sporters.

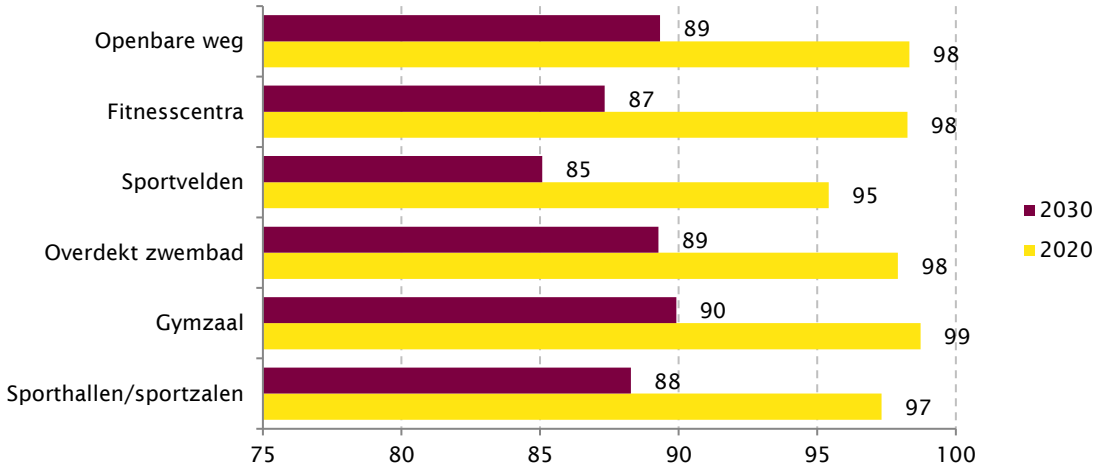
Tabel 3.2 Verwachte sportdeelname provincie Limburg, 10–79 jaar

Leeftijdsgroep	Aantal sporters			Percentuele toe- of afname	
	2016	2020	2030	2020	2030
10-19 jaar	86.942	80.137	69.462	-7,8	-20,1
20-34 jaar	122.197	125.605	109.309	2,8	-10,5
35-49 jaar	100.667	90.516	88.913	-10,1	-11,7
50-64 jaar	123.828	123.240	97.748	-0,5	-21,1
65-79 jaar	74.804	81.320	92.643	8,7	23,8
Totaal (10-79 jaar)	508.439	500.818	458.075	-1,5	-9,9
Verwachte sportdeelname (%)					
Wekelijkse sport (%)	52,8	52,6	51,9		

Bron: Etil; Progneff 2016 / LSM-k 2014-2015

Op basis van de bovenstaande ontwikkeling in aantal wekelijkse sporters per leeftijdsgroep, kan op basis van de accommodatiegebruikspatronen van de afzonderlijke leeftijdsgroepen (afgeleid uit OBiN) worden bepaald wat de consequenties zijn voor het gebruik van sportaccommodaties in Limburg.
De resultaten laten, evenals in voorgaande rapportages, zien dat in Limburg het gebruik van de diverse typen sportaccommodaties in de komende jaren afneemt. Zowel in 2020 als in 2030 laten alle accommodatietypen een daling in het aantal gebruikers zien.

Figuur 3.1 Ontwikkeling aantal gebruikers van sportaccommodatie in Limburg in 2020 en 2030, wekelijkse sporters van 10-79 jaar, (index, 2016=100)

Bron: Etil; Progneff 2016 / LSM-k 2014-2015 / OBiN 2013-2014

De daling van de behoefte aan sportaccommodaties in Limburg is enerzijds het gevolg van een dalend aantal inwoners in Limburg. Daarnaast speelt de vergrijzing een rol, met name waar het gaat om de mate waarin de diverse typen sportaccommodaties worden gebruikt. Oudere leeftijdsgroepen maken bijvoorbeeld minder gebruik van sportvelden dan bij jongere leeftijdsgroepen het geval is. Dit verklaart waarom de grootste daling in het gebruik bij de sportvelden te zien is. Het aantal wekelijkse sporters dat gebruikmaakt van sportvelden neemt tussen 2016 en 2030 met 15 procent af. In diezelfde periode neemt het aantal wekelijkse sporters dat gebruik maakt van gymzalen met 10 procent af. Tot 2020 is de daling in gebruik nog beperkt variërend tussen 1 procent afname in het gebruik van gymzalen en 5 procent afname in het gebruik van sportvelden.

4. Slotbeschouwing

In de vorige hoofdstukken hebben we de ontwikkelingen in de sportdeelname en het gebruik van accommodaties in Limburg in kaart gebracht. Aan de hand van de bevolkingsprognoses hebben we ook de verwachtingen van de toekomstige sportdeelname en de benutting van de sportaccommodaties beschreven. Een samenvatting is in het begin van dit rapport opgenomen. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe dit rapport zich verhoudt tot de rapporten die we in de afgelopen jaren hebben uitgebracht over sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg en wat de mogelijkheden zijn om in de toekomst sportdeelname en accommodatiegebruik te blijven monitoren. Verder gaan we in op de mogelijkheden om de sportdeelname in de gemeenten van Limburg te beïnvloeden.

4.1 Monitoren van sportdeelname en accommodatiegebruik

In de afgelopen jaren is op een eenduidige wijze in beeld gebracht wat de ontwikkelingen in sportdeelname en accommodatiegebruik in de provincie Limburg zijn. Met het onderzoek Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN) was een omvangrijke dataset beschikbaar die enerzijds mogelijkheden gaf tot uitsplitsing naar regio's in Limburg en anderzijds zeer specifieke vragen kende over accommodatiegebruik ten behoeve van sport. In de voorgaande drie rapportages (Van der Werff et al., 2013; Van der Werff & Hoekman, 2014; Van der Werff & Hoekman, 2016) is op basis van OBiN inzicht geboden in de ontwikkeling van de sportdeelname in Limburg in de periode 2007-2014 en in het gerelateerde accommodatiegebruik voor de periode 2010-2014. Aangezien deze dataverzameling in 2014 is beëindigd, is voor de voorliggende rapportage gezocht naar andere datasets die een zo goed mogelijk beeld geven van de sportdeelname en het accommodatiegebruik. Hoewel de mogelijkheden van deze datasets wat beperkter zijn dan bij OBiN het geval was, is er ook in deze rapportage een omvattend beeld gegeven van de sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg. Hoewel de nieuwe datasets die voor deze monitor zijn gebruikt hier en daar tot andere inzichten leiden dan voorgaande jaren uit OBiN was af te leiden, bevestigen deze ook patronen die we eerder signaleerden. Zo bevestigt het CBS-onderzoek dat de sportdeelname in de afgelopen jaren enigszins fluctueert en licht stijgend is en dat de grootste stijging in sportdeelname bij de 65-79-jarigen is waar te nemen. Daarnaast laat het CBS-onderzoek zien dat de geconstateerde uitschieter in de sportdeelname van jongeren op basis van OBiN in 2014 vermoedelijk weleens kan duiden op een breuk in de dalende lijn in sportdeelname van jongeren die we in de voorgaande jaren zagen.

Op basis van het CBS-onderzoek is eveneens een stabilisering zichtbaar van de sportdeelname van jongeren (71% in 2009-2010 en 73% in 2014-2015). Evenals in OBiN blijkt ook op basis van het CBS-onderzoek dat de deelname aan sport in verenigingsverband in Limburg lager ligt dan landelijk het geval is. Verder laat ook een doorrekening van de verwachtingen voor de toekomst op basis van het CBS-onderzoek een daling zien in het aantal sporters op basis van de demografische ontwikkeling en de bevolkingskrimp. Het CBS onderzoek laat deels dezelfde uitkomsten zien voor regio's in Limburg, zoals de stijging van de deelname in Parkstad, maar ook verschillen in de ontwikkeling zoals de nu geconstateerde daling in Westelijke Mijnstreek. Het voornaamste verschil zit in de geconstateerde deelname aan specifieke sporttakken en zijn naar verwachting het gevolg van verschillen in de uitvraagmethode tussen de onderzoeken (Breedveld & Hoekman, 2011).

In grote lijnen biedt het CBS-onderzoek hiermee vergelijkbare inzichten als op basis van OBiN in de vorige rapporten is weergegeven. Dat is een prettige constatering en geeft vertrouwen voor de monitoring van de ontwikkelingen in de sportdeelname en het accommodatiegebruik in de toekomst. De

CBS-onderzoeken blijven de komende jaren beschikbaar. Daarnaast wordt vanaf de meting van 2016 in de LSM-k ook via hun ouders vragen gesteld aan 4-11-jarigen, zodat ook voor die leeftijdsgroep informatie beschikbaar komt. Verder zal de meting van 2017 van LSM-a detailvragen bevatten voor de vier meest beoefende sporten, waaronder over het accommodatiegebruik. Dit vergroot de mogelijkheden om het accommodatiegebruik voor de sportbeoefening in Limburg te beschrijven en te volgen. Deze rapportage kan daarmee gezien worden als een nieuw vertrekpunt voor de monitoring van sportdeelname en accommodatiegebruik, waarbij gaandeweg meer diepgang geboden kan worden als aanvullende data beschikbaar komen.

4.2 Beleidsimplicaties

Zoals aangegeven biedt deze rapportage ons grotendeels vergelijkbare inzichten als de rapporten op basis van OBiN. Dit betekent ook dat de aanbevelingen in de vorige rapportage grotendeels van kracht blijven. In het kort gaat het dan om brede aandacht voor sportstimulering, aansluitend bij de veranderende wensen en behoeften van de inwoners en met gebruikmaking van de partijen in het veld (verenigingen, buurtsportcoaches, onderwijsinstellingen, etc.), en om een heroriëntatie op het accommodatiebeleid gegeven het grote arsenaal aan gemeentelijke sportaccommodaties en het teruglopende gebruik in de komende jaren van deze gemeentelijke sportaccommodaties. In het navolgende gaan we dieper in op enkele centrale uitkomsten uit dit rapport en laten ons licht hierover schijnen vanuit onze expertise op deze thema's. Het betreft de volgende uitkomsten:

- Sportdeelname onder jongeren loopt terug;
- Sportdeelname onder de gepensioneerden neemt toe;
- Sportdeelname van lager opgeleiden is laag;
- Gemiddelde sportduur per sporter neemt toe;
- Groei sport buiten gemeentelijke accommodaties;
- Verwachte bevolkingskrimp leidt tot afname sportdeelname en gebruik sportfaciliteiten.

Aandacht voor andere sportbehoefte van jongeren

Een afname zien we van sport door jongeren (12-19 jaar). In 2004-2005 sportte wekelijks 81 procent van de Limburgse jongeren en in 2014-2015 73 procent. Dit is een landelijke trend, waarbij de sportdeelname van jongeren in Limburg nog altijd hoger is dan landelijk het geval is. Met name werken en bezoek aan horeca, feestjes en evenementen heeft een negatieve invloed op de sportdeelname. Internetgebruik heeft dat alleen op de sportduur bij jongeren van 10-19 jaar (Van den Dool, 2014). We kunnen niet nagaan in welke mate werk en feestjes in de beschreven periode zijn toegenomen (werk laat geen eenduidig beeld zien, CBS Statline). Kansen om deze jongeren te bereiken en te enthousiasmeren voor sportbeoefening liggen deels bij het onderwijs. Daar kan via de inzet van vakleerkrachten, aandacht voor sport in de buitenschoolse opvang, via speciale sportprojecten in het voortgezet onderwijs en via de inzet van buurtsportcoaches in de samenwerking tussen sportverenigingen en scholen én in de wijk, sport gepromoot worden als een plezierige vrijetijdsactiviteit voor iedereen. Daarnaast liggen mogelijkheden om via ouders en in de wijk de jeugd te bereiken en aan te sluiten bij hun sportinteresses. Zo stellen Elling en Selten (2016), op basis van onderzoek naar de werkzame elementen om de sportdeelname bij jongeren te stimuleren, vast dat interventies niet alleen de scholen als doel dienen te hebben, maar ook via lokale samenwerking gericht moet zijn op verenigingen, en op de ouders van de jongeren. Zij stellen bijvoorbeeld vast dat jongeren langer thuis blijven wonen. Verder geven ze aan dat het van belang is dat het aanbod aansluit bij de sportinteresse van de jongeren. Het aanbod moet gevarieerd en leuk zijn en niet alleen op competitie

gericht. Goede trainers kunnen een voorbeeldrol vervullen, terwijl slechte trainers kunnen leiden tot uitval. Het gebruik van hulpmiddelen zoals smartphones en beweegmeters sluit beter aan bij de leefwereld van jongeren en kan sportinteresse aanwakkeren. Elling en Selten stellen overigens ook vast dat het niet eenvoudig is om de trend om te buigen.

Het verhogen van de flexibiliteit van het aanbod is een mogelijk beleidsmiddel om jongeren te bewegen om gebruik te maken van gemeentelijke sportaccommodaties. Hierbij valt te denken aan het vergroten van de mogelijkheden voor kleine groepen om accommodaties per uur te huren. Bijvoorbeeld door middel van een app of digitaal huursysteem. Daarnaast kan in de verenigingsondersteuning specifiek worden ingezet op het overdragen van kennis over ledenbehoud en het voorkomen van uitval bij met name jongeren. Sportverenigingen kunnen een belangrijke rol spelen bij sportstimulering voor jongeren, waarbij onder andere de invloed van de trainers niet moet worden onderschat op de continuering van de sportbeoefening van jongeren. Daarnaast ligt hier een rol voor commerciële aanbieders, zoals fitnesscentra die jongeren weten aan te spreken met hun sportaanbod gericht op lichamelijke fitheid.

Ouderen hebben de toekomst

In Limburg en in Nederland als geheel groeit de sportdeelname onder gepensioneerden (65-79 jaar) gestaag. Van 32 procent wekelijkse sportdeelname in 2004-2005 naar 41 procent in 2014-2015. De (landelijke) gepensioneerde sporters beoefenen vooral fitness (29%, LSM-k, 2014-2015), wandelen als sport (12%), fietsen als sport (11%), tennis (10%) en zwemmen (9%). Los van zwemmen doen zij geen groot beroep op sportaccommodaties die de gemeenten faciliteren. Zij beoefenen vooral sport buiten de bestaande structuren om. Bij verenigingen voelen zij zich minder thuis (ze zijn nauwelijks lid), voor sporten en bewegen bij zorginstellingen zijn zij te jong. Zij komen dan bij een fitnesscentrum uit om samen te sporten of gaan alleen/met kennissen en familie te sporten. Soms sporten zij in een beweeggroep voor mensen met een beperking en/of chronische ziekte. De groep gepensioneerden bestaat immers duidelijk vaker uit mensen met een beperking of een chronische ziekte (Von Heijden et al., 2013). Maar niet alleen de groep 65-79-jarigen is relevant, ook de groeiende groep van 80-plussers verdient aandacht als het gaat over de gepensioneerden.

Voor het beleid is het belangrijk om deze groepen niet te vergeten als het om sportbevordering gaat. Daarbij speelt mee dat bewegen voor de gepensioneerden belangrijk is om (verdere) beperkingen en ernstige chronische ziekten te voorkomen. Daarnaast neemt deze groep in omvang toe. Een groter deel van de burgers behoort tot deze groep, en daar kunnen gemeenten niet aan voorbij gaan. Gemeenten zijn er immers voor hun burgers. Daar komt verder nog bij dat onderzoek laat zien dat huidige generaties ouderen meer sporten dan voorgaande generaties ouderen. Als deze lijn zich doorzet, wat de verwachting is, dan mag worden aangenomen dat de komende generaties gepensioneerden zich meer tot sport aangetrokken voelen, en dus ook nadrukkelijker een groep zijn waar gemeenten en sportverenigingen rekening mee moeten houden bij hun aanbod van sportfaciliteiten en sportactiviteiten. Veel verenigingen zijn nu nog vooral gericht op kinderen. Doorgaans leiden zij kinderen in een specifieke sport op en blijven mensen deze sport beoefenen tot zij stoppen. Voor voetbal is dat eerder dan bijvoorbeeld voor tennis, een sport die 10 procent van de sportende ouderen beoefent. De oudere doelgroep vraagt andere sportvormen (zoals wandelvoetbal) om de eerder beoefende sport te blijven doen of weer op te pakken. Daar ligt een rol voor sportverenigingen en sportbonden om hun aanbod voor de oudere leeftijdsgroepen te verbreden en aan te sluiten bij de behoefte van deze doelgroep. De meeste ouderen zijn namelijk niet meer bereid om een ingewikkelde sport te leren, maar zien wel mogelijkheden in een fysiek minder belastende variant van een sport die ze eerder hebben beoefend. Naast sportverenigingen kunnen ook gemeenten, en meer specifiek de

buurtsportcoaches, hierop inspelen door hun activiteiten ook voor deze doelgroep aan te bieden. Ook kunnen gemeenten nadenken over welke typen accommodaties of omgevingen meer passen bij deze doelgroep en deze waar mogelijk aanbieden, zoals ruimte voor bridge en dans in plaats van een extra korfbal-, hockey- of voetbalveld. Verder zien we bijvoorbeeld, mede dankzij het aanbod van commerciële aanbieders, een toename van anders georganiseerde sporten zoals bijvoorbeeld yoga voor deze in omvang groeiende groep (Van den Dool, 2016).

Aandacht voor sociale verschillen in sportdeelname

Uit het rapport blijkt dat lager opgeleiden veel minder aan sport deelnemen dan hoger opgeleiden. In Limburg neemt van de lager opgeleiden 34 procent wekelijks aan sport deel en van de hoger opgeleiden 68 procent. Ook landelijk zien we deze verhouding. Een deel van het verschil kunnen we verklaren doordat vooral ouderen lager opgeleid zijn (circa de helft van hen is 60-plus). Ouderen doen ook minder vaak aan sport. Maar ook binnen de diverse leeftijdsgroepen blijft het verschil in sportdeelname tussen opleidingsniveaus fors (LSM-k, 2014-2015). Aandacht voor de groep lager opgeleiden is gewenst omdat zij vaker last hebben van chronische ziekten en doorgaans minder lang leven (CBS, 2012). Een lagere sportdeelname betekent overigens niet altijd onvoldoende bewegen. Bekijken we de Nederlandse Norm Gezond Bewegen dan is het verschil tussen lager en hoger opgeleiden beperkt (Nederland als geheel, 58 vs. 61%, LSM-k). Dit is mogelijk mede te verklaren door de hogere mate van fysieke arbeid bij lager opgeleiden in vergelijking met de hoger opgeleiden.

Beleid voor het stimuleren van lager opgeleiden om meer te sporten is doorgaans niet eenvoudig uit te voeren. Deze groep is over het algemeen moeilijker te motiveren (Van den Dool, 2015). Wat hierbij kan meespelen is dat zij vaak fysiek belastend werk verrichten, waardoor de energie en motivatie om te sporten na een werkdag minder is. Neemt niet weg dat sportdeelname ook voor deze groep van gezondheidswaarde is en sociale betekenis kan hebben. Met het aanbieden van sportactiviteiten in de sociaal zwakkere wijken, waar veelal lager opgeleiden wonen, kan een impuls worden gegeven aan de sportdeelname van deze groep. De specifieke Sportimpulsregeling voor jeugd in lage inkomensbuurten kan sportorganisaties in deze buurten helpen om nieuwe activiteiten te ontplooien (zie www.sportindebuurt.nl).

Verbreding accommodatiebeleid naar openbare ruimte

In dit rapport hebben we gezien dat met name fitness en hardlopen sporten zijn die in de afgelopen tien jaar sterk zijn gegroeid. Bij uitstek zijn dit sporten die geen gebruikmaken van door gemeenten gefaciliteerde sportvoorzieningen zoals sporthallen, sportvelden en zwembaden. Van de eerste twee voorzieningen maken vooral jongeren gebruik. We zien in Nederland immers dat sporten zoals voetbal, hockey en volleybal vooral door jongeren worden beoefend (Tiessen-Raaphorst et al., 2010). Met de aanstaande vergrijzing in Limburg is dan ook de verwachting dat het gebruik van deze voorzieningen af gaat nemen. Bij zwemmen zien we al een dalende lijn in de deelname. Deze verschuiving en te verwachten ontwikkeling in het accommodatiegebruik vraagt om een ander type accommodatiebeleid en heroriëntatie op de benodigde sportinfrastructuur. Een accommodatiebeleid dat verder kijkt dan alleen de sportaccommodaties zelf, maar ook oog heeft voor de openbare ruimte als sportruimte. Een deel van de gemeenten heeft die omslag al ingezet en richt het beleid ook op het sportief en recreatief gebruik van de openbare ruimte (Hoekman, 2016). Gelet op de ontwikkelingen in de sportdeelname in Limburg is dat een terechte verschuiving en kan die de komende jaren worden doorgezet, aansluitend op de voorkeuren van de burgers. Het past in deze tijd om een beleidsmatige visie op te stellen voor het gebruik en de inzetbaarheid van de openbare ruimte voor sportbeoefening. Ongeveer de helft van de

bevolking, en in het bijzonder de oudere leeftijdsgroepen, maakt immers gebruik van de openbare ruimte voor sportbeoefening.

Oog voor bevolkingskrimp in Limburg

Volgens de prognoses is de bevolkingsomvang van de 10-79-jarigen in 2030 in vergelijking met 2016 met 8 procent afgenomen. Ook het verwachte aantal sporters, gebaseerd op de sportdeelname in 2014 en 2015, neemt af (min 10%). Het percentage sportdeelnemers blijft in deze verwachting ongeveer gelijk. Deze veronderstelling kan echter meevallen als we een aantal trends bezien. De belangrijkste is dat de zogenaamde cohorten, mensen die in dezelfde periode geboren zijn, laten zien dat bijvoorbeeld de vijftigers van nu vaker sporten dan de vijftigers van twintig jaar geleden die inmiddels zeventigers zijn geworden (Tiessen-Raaphorst, 2010). De huidige generatie ouderen kon in hun jeugd veel minder over sportfaciliteiten beschikken. Daarnaast blijken sportende ouders van grote invloed. Zij stimuleren hun kinderen om te sporten. Dit geldt ook voor de etnische minderheden (Vogels, 2014). Los van de cohorten zien we een toenemend opleidingsniveau. Ook in dit rapport zien we dat hoger opgeleiden veel vaker sporten dan lager opgeleiden, ook als zij ouder zijn. In de afgelopen tien jaar zien we de sportdeelname geleidelijk toenemen. Gezien de besproken trends, verwachten we dat de geleidelijke groei in sportdeelname door zal blijven zetten. Om in 2030 evenveel sporters als in 2016 te hebben, moet de sportdeelname in Limburg echter doorgroeien van 53 procent tot 58 procent van de bevolking van 12 tot en met 79 jaar. Een dergelijke groei ligt niet in de lijn der verwachting.

Evenals in de vorige rapporten komen we daarom tot de conclusie dat het aantal sporters in Limburg af zal nemen en dat dit ook consequenties heeft voor het gebruik van sportaccommodaties in Limburg. Alle vormen van accommodaties zullen volgens de verwachting 10 tot 15 procent minder wekelijkse sporters trekken in 2030 (figuur 3.1). Zowel de bevolkingskrimp als de vergrijzing zijn hier debet aan. Weliswaar is de verwachting dat dit deels wordt gecompenseerd door de gesignaleerde trendmatige stijging van het aantal uren dat een sporter per week sport. Desalniettemin ziet het accommodatiegebruik in 2030 er anders uit dan nu het geval is. Ouderen zijn, zoals we eerder zagen, geen grote consumenten van ‘gemeentelijke’ accommodaties. Waar de afname van het aantal sporters mogelijk meevalt, hoeft dit dus niet voor specifieke typen accommodaties te gelden. De afname van het aantal gebruikers van gemeentelijke sportaccommodaties is namelijk fors te noemen. Dit vraagt om een herbezinning op lokaal en regionaal niveau en het inventariseren van de toekomstbestendigheid van de diverse gemeentelijke sportaccommodaties. Het betreft een zoektocht naar een nieuwe optimale configuratie van sportaccommodaties, waarbij ook de openbare ruimte een factor is om rekening mee te houden. Vooral bij renovatievraagstukken dient goed te worden bezien of en in welke vorm de voorziening bestaansrecht heeft. Zo kan bijvoorbeeld door de afnemende behoefte van zwembaden en de bestaande exploitatietekorten op zwembaden worden besloten om een aantal zwembaden te sluiten en een nieuw zwembad te realiseren op een andere centraal gelegen locatie. Hoewel het politiek een lastige opgave is om accommodaties te sluiten, laat ander onderzoek in ieder geval zien dat gemeenten in Limburg maar beperkt investeren in nieuwe accommodaties (Romijn et al., 2016). Dit is een indicatie dat gemeenten lijken in te spelen op de veranderingen in het accommodatiegebruik voor sport zoals ook in de vorige rapporten al werd geschetst, maar het neemt niet weg dat Limburg nog altijd over relatief veel sportaccommodaties beschikt gegeven het aantal inwoners (Romijn et al., 2016).

Om ervoor te zorgen dat accommodaties bestaansrecht houden, spelen de aanbieders op deze locaties een sleutelrol. In het bijzonder spelen sportverenigingen een belangrijke rol bij het vergroten van de maatschappelijke waarde van sportaccommodaties. Bijvoorbeeld door het aantrekken van nieuwe gebruikersgroepen en door zich te profileren als buurthuis en ontmoetingsplek of ‘open club’ voor alle

groepen in de samenleving. Deze ontwikkeling kan worden aangejaagd door verenigingsondersteuning, waar in Limburg in diverse regionale samenwerkingsverbanden aandacht voor is, en door de inzet van de buurtsportcoaches op het leiden van sporters naar sportverenigingen en hiermee naar de (gemeentelijke) sportaccommodaties. Van groot belang is dat er in het sportstimuleringsbeleid oog voor is dat de aanbieders en het aanbod meegaan met de veranderingen die zich lokaal voordoen en blijven inspelen op de veranderende wensen en behoeften van de inwoners, zodat zij lokaal een bijdrage blijven leveren aan de samenleving.

Tot slot

Van oudsher richt sportbeleid zich vooral op de jeugd en op gemeentelijke sportaccommodaties. Naar de toekomst toe lijkt het passend om ook nadrukkelijk de oudere leeftijdsgroepen centraal te stellen en de aandacht te verbreden naar sportieve openbare ruimte en de toekomstbestendigheid van de bestaande accommodaties. Veel van de sportdeelname vindt tegenwoordig al plaats in de openbare ruimte en in het bijzonder de oudere leeftijdsgroepen maken gebruik van de openbare ruimte voor hun sportbeoefening.

Daarnaast kan de rol van sportverenigingen worden versterkt door verbreding van het aanbod. Verenigingen vormen een ijzersterke sportstructuur die bewezen heeft zeer succesvol te zijn, vooral bij de jeugd, maar in de afgelopen jaren bleef het percentage leden stabiel, terwijl in de tussentijd de sportdeelname buiten verenigingen om en buiten ‘gemeentelijke’ accommodaties sterk groeide. Het ‘marktaandeel’ is daarmee duidelijk geslonken. Met nieuw aanbod, met name afgestemd op de oudere leeftijdsgroepen, kan een inhaalslag worden gemaakt. Diverse bonden hebben nieuwe varianten van sporten geïntroduceerd die verenigingen mogelijkheden bieden om het aanbod uit te breiden. Daarnaast liggen mogelijkheden in de ontwikkeling naar ‘open clubs’ waarbij een sportvereniging als ontmoetingsplek kan fungeren en bijvoorbeeld ook kan dienen als startpunt voor diverse ongebonden vormen van sportbeoefening.

Bovenstaande aandachtspunten passen goed bij de provinciale beleidsspeerpunten. Zo geeft de provincie prioriteit aan het vergroten van de kracht van verenigingen zodat verenigingen zelf beter in staat zijn om op de ontwikkelingen in de samenleving in te spelen. Daarnaast benadrukt de provincie het belang van de openbare ruimte en diverse routestructuren als onderdeel van het accommodatiebeleid en roept het partijen (overheid, *civil society* en de markt) op om lokaal en regionaal de krachten te bundelen om samen meer te kunnen bereiken en daarmee achterstanden in sportdeelname en gezondheid aan te kunnen pakken. De toekomst biedt hiermee voldoende uitdagingen waar lokaal, regionaal en provinciaal mee aan de slag kan worden gegaan. Dit rapport biedt daarbij enige houvast en kan fungeren als referentiepunt voor de monitoring van sportdeelname en accommodatiegebruik in de komende jaren.

Literatuur

Breedveld, K. & Hoekman, R. (2011). Measuring sport participation in the Netherlands. The need to go beyond guidelines. *European Journal for Sport and Society*, 8(1/2), 117-132.

Centraal Bureau van de Statistiek, CBS (2012). *Kloof in levensverwachting tussen hoog- en laagopgeleiden blijft even groot. Geraadpleegd van* https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2012/06/kloof-in-levensverwachting-tussen-hoog-en-laagopgeleiden-blijft-even-groot.

Dool, R. van den (2015). *Gedragsverandering bij moeilijke groepen. Kansen om sport en bewegen te stimuleren?* Utrecht: Mulier Instituut.

Dool, R. van den (2016). *Anders georganiseerde sport. Sport buiten sportverenigingen om*. Utrecht: Mulier Instituut.

Dool, R. van den (2014). Sport en andere (vrije) tijdsbestedingen. In: *Uitstappers en doorzetters*. Tiessen-Raaphorst, A. (red.). Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau.

Elling, A. & Selten, I. (2016). *Werkzame elementen sportstimulering jongeren*. Utrecht: Mulier Instituut.

Heijden, A. von, Dool, R. van den, Lindert, C. van & Breedveld, K. (2013). *(On)beperkt sportief 2013. Monitor sport- en beweegdeelname van mensen met een handicap*. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Poel, H. van der, Wezenberg-Hoenderkamp, K. & Hoekman, R. (red.)(2016). *Sportaccommodaties in Nederland. Kaarten en kengetallen*. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Provincie Limburg (2015). *Uitvoeringsprogramma Sport 2015-2017*. Maastricht: Provincie Limburg.

Romijn, D., Davids, A., Dool, R. van den & Hoekman, R. (2016). *Sportuitgaven en beleidsinzet van Limburgse gemeenten: een regionaal overzicht van de gemeentelijke bijdrage aan sport 2010-2014*. Utrecht: Mulier Instituut.

Tiessen-Raaphorst, A. (2010). Sportdeelname. In: *Sport: een leven lang. Rapportage sport 2010*. Tiessen-Raaphorst, A., Verbeek, D., Haan, J. de, Breedveld, K. (red.). Den Haag/ 's Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel Planbureau/ W.J.H. Mulier Instituut.

Tiessen-Raaphorst, A. & Dool, R. van den (2015). Sportdeelname. In: *Rapportage sport 2014*. Tiessen-Raaphorst, A. (red.). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Werff, H. van der & Hoekman, R. (2014). *Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg. Update 2014*. Utrecht: Mulier Instituut.

Werff, H. van der & Hoekman, R. (2016). *Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg. Update 2015*. Utrecht: Mulier Instituut.

Werff, H. van der, Bakker, S. & Hoekman, R. (2013). *Sportdeelname en accommodatiegebruik in Limburg. Onderzoek naar de huidige en toekomstige sportdeelname en het accommodatiegebruik in Limburg*. Utrecht: Mulier Instituut.

Vogels, R. (2014). Sportdeelname van niet-westerse migranten. In: *Uitstappers en doorzetters*. Tiessen-Raaphorst, A. (red.). Den Haag: Sociaal en cultureel planbureau.

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl